

REACTIE OP

'Manie na het gebruik van een antibioticum'

In het artikel van Walrave e.a. (in het augustusnummer van 2016) beschrijven de auteurs een belangrijke bijwerking van antibiotica. Ondanks de lage incidentie (naar onze mening door de lage herkenning/registratie) is het belangrijk om deze bijwerking van antibiotica tijdig te herkennen vanwege de goede behandeling en het gunstige beloop van het psychiatrisch beeld.

In een artikel (Klain & Timmerman 2012) hebben wij het psychiatrisch beeld van een 53-jarige man beschreven die met inbewaringstelling (ibs) op onze afdeling werd opgenomen vanwege sinds 2 dagen bestaande slaapproblemen, agitatie, religieuze uitingen en seksueel ontremd gedrag. Tien dagen ervoor was patiënt begonnen met amoxicilline/clavulaanzuur 500/125 mg 3 dd 1 vanwege erysipelas aan het rechter been. Hij gebruikte toen geen comedicaatie. Patiënt weigerde tijdens de opname het gebruik van de voorgeschreven risperidon. Hij gebruikte alleen de voorgeschreven lorazepam. Op de 3e opnamedag was patiënt klachtenvrij en functioneerde op premorbide niveau.

Twee jaar ervoor was hij ook middels ibs opgenomen wegens manische ontremming na een zevendaagse antibioticumkuur (cotrimoxazol) vanwege een urineweginfectie. De klachten waren toen na het staken van het antibioticum binnen 24 uur verdwenen zonder inname van psychofarmaca.

Het artikel van Walrave e.a. en andere gerelateerde artikelen laten zien dat antibiotica van verschillende groepen psychiatrische bijwerkingen kunnen veroorzaken (agitatie, angst, depressie, euforie, hallucinaties, etc.). Deze bijwerkingen zijn het meest bij claritromycine en chinolonen beschreven (Abousch e.a. 2002; Tomé & Filipe 2011). Behalve antibiotica is ook van antimycobacteriële en antischimmelmiddelen bekend dat ze psychiatrische bijwerkingen kunnen hebben zoals delirium, psychoses en stemmingsstoornissen.

Het is belangrijk zoals beschreven door Walrave e.a. om ons bewust te zijn van de psychiatrische bijwerkingen van claritromycine, maar ook van andere antibiotica. Dit is ook wat wij met dit schrijven willen benadrukken.

ANTWOORD AAN

Klain

Wij danken collega Klain voor zijn interesse in ons artikel, waarin wij erop wezen dat antibioticumgebruik een zeldzame, maar belangrijke psychiatrische bijwerking kan hebben. Zowel bij patiënten van wie bekend is dat zij

LITERATUUR

- Abousch A, Stone C, Hobbes WR. Antimicrobial-induced mania: a review of spontaneous reports. *J. Clin Psychopharmacol* 2002; 22: 71-81.
- Klain V, Timmerman L. Antibiomanie, een acute manische psychose na het gebruik van antibiotica. *Psyfar* 2012; 4: 32-5.
- Tomé A, Filipe A. Quinolones, review of psychiatric and neurological adverse reactions. *Drug Saf* 2011; 1;34: 465-88.

AUTEUR

VARTAN KLAIN, psychiater, GGZ Drenthe.

CORRESPONDENTIEADRES

V. Klain, GGZ Drenthe, Postbus 30.007, 9400 RA Assen.
E-mail: vartan.klain@ggzdrenthe.nl

Geen strijdige belangen meegegeeld.

TITLE IN ENGLISH

Reaction on 'Mania induced by antibiotic therapy'

een bipolaire stoornis hebben als bij patiënten met een blanco psychiatrische voorgeschiedenis kan namelijk door gebruik van een antibioticum een manisch-psychootische episode geïnduceerd worden. Wij beschreven twee patiënten die werden opgenomen op de psychiatrische afdeling van een algemeen ziekenhuis (PAAZ) nadat claritromycine bij hen een manisch-psychootisch toestandbeeld had geluxeerd. Als het antibioticumgebruik tijdig wordt onderkend en vervolgens direct wordt gestaakt, dan is de prognose gunstig, mits er een adequate antimanische behandeling wordt ingesteld.

In de bespreking van ons artikel meldden wij dat alle antibiotica een manische episode kunnen luxeren. Het werkingsmechanisme hiervan blijft nog onduidelijk. Claritromycine uit de macrolidegroep en ciprofloxacin uit de fluorchinolonengroep zijn de antibiotica die het meest geassocieerd worden met het induceren van een manisch-psychootische decompensatie. Nader onderzoek is vereist om te verklaren waarom claritromycine en ciprofloxacin disproportioneel vaker een manie veroorzaken, vergeleken met andere antibiotica (Lareb 2001).

ARTIKEL

De factoren die mogelijk predisponeren voor het ontstaan van een manische episode zijn een verminderde geneesmiddelenklaring via het hepatische P450-enzymstelsel, een veranderde plasma-eiwitbinding of een verhoogde doorlaatbaarheid van de bloed-hersenbarrière (Krause e.a. 2011).

We weten dat claritromycine en ciprofloxacine een betere orale resorptie en een langere halfwaardetijd en een hogere zuurbestendigheid hebben dan andere antibiotica; dit zou een hogere weefselpenetratie tot gevolg kunnen hebben.

Het is bekend dat claritromycine, een lipofiel antibioticum, tijdens een meningo-encefalitis, een relevante intracerebrale concentratie kan bereiken (Pijlman e.a. 2001). Echter, het is nog onduidelijk hoe hoog de intracerebrale spiegel van claritromycine wordt, bij afwezigheid van een meningo-encefalitis. Andere hypothesen wijzen in de richting van een interactie tussen antibiotica met een verhoogde cortisolspiegel of een interactie met de prostaglandinehuishouding (Klain & Timmerman 2012).

Terecht stelt Klain dat het onderkennen van het causale verband tussen het antibioticumgebruik en het ontstaan van een stemmingsstoornis van het manische type essentieel is. Hij betoogt dat de geringe geregistreerde prevalentie van manie geluxeerd door antibioticumgebruik mogelijk toe te schrijven is aan de lage herkenning hiervan.

Farmacologisch geïnduceerde manie komt geregeld voor bij het gebruik van antidepressiva, corticosteroiden en sympathicomimetica. Men is echter minder bedacht op het ontstaan van een manische episode met psychotische kenmerken na het starten met een antibioticumkuur, zeker bij mensen met een blanco psychiatrische voorgeschiedenis.

Gezien de klinische relevantie en gezien de goede behandel mogelijkheden indien de door antibiotica geïnduceerde manie onderkend is, bepleiten wij om de luxerende factor antibiotica in de differentiaaldiagnose op te nemen van oorzaken van een farmacologisch geïnduceerde stemmingsstoornis van het manische type.

Net als Klain willen wij het belang hiervan benadrukken, vooral gezien het toegenomen gebruik van claritromycine door toepassing bij luchtweginfecties en bij de eradicatie van *Helicobacter pylori*. Ter preventie van antibioticageïnduceerde manie achten wij nader onderzoek vereist.

LITERATUUR

- Abousch A, Stone C, Hobbes WR. Antimicrobial-induced mania: a review of spontaneous reports. *J Clin Psychopharm* 2002; 22: 71-81.
- Klain V, Timmerman L. Antibiotomanie, een acute manische psychose na het gebruik van antibiotica. *Psyfar* 2012; 4: 32-5.
- Krause M, Ruef C. Individual macrolides. *Meyler's side effects of drugs*. 14e ed. Amsterdam: Elsevier; 2011. p. 877-84.
- Micromedex. Healthcare series [disk]. Drug Evaluation clarithromycin. Greenwood: Truven; 2000.
- Pijlman AH, Kuck EM, van Puyenbroek EP, Hoekstra JB. Acuut delier, waarschijnlijk uitgelokt door claritromycine. *Ned Tijdschr Geneesk* 2001; 145: 225-8.

AUTEURS

TIM WALRAVE, ziekenhuispsychiater, Ziekenhuisgroep Twente, Almelo.

SABRINA MOHAMMAD, huisarts in opleiding, Almelo.

ROBERT PLOEGER, ziekenhuispsychiater, Ziekenhuisgroep Twente, Almelo.

CORRESPONDENTIEADRES

T.R.W.M. Walrave, Polikliniek Psychiatrie, PAAZ ZGT, Zilvermeeuw 1, 7609 PP Almelo.

E-mail: polipsych@zgt.nl